

ESKİ TKP: VATANINIZ NERESİ?

15 Haziran 2024

Yıldırım Koç

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı öncesindeki dönemde sosyalist hareketin zayıflığının ve bir türlü kitleselleşememesinin çeşitli nesnel nedenleri var. Bu nesnel nedenlerin yanı sıra, eski TKP’nin çok temel bir konudaki önemli hatasının da etkili olduğunu düşünüyorum.

“Vatan” çok önemlidir. Eğer savunduğunuz görüşler ve attığınız adımlar “vatanınız” için değilse, ağzınızla kuş tutsanız, kitlelerin desteğini kazanamazsınız. Bazı konularda söyledikleriniz doğru olsa bile, “vatan” konusundaki temel hatanız, sizi kitlelerden tecrit eder.

Eski TKP’nin bu konudaki hatası neydi?

Eski TKP, birçok açıklamasında, politikalarında ve davranışlarında, vatan olarak Türkiye’yi değil, Sovyetler Birliği’ni savundu. Davranışları ve politikaları, Türkiye’nin değil, vatan kabul ettikleri Sovyetler Birliği’nin çıkarları doğrultusunda idi. O dönemde dünyadaki (Moğolistan dışındaki) tek sosyalist ülke, bütün ülkelerin komünistleri tarafından çok önemseniyor ve “enternasyonalizm” adına bu ülkenin korunması öncelikli görev kabul ediliyordu.

Komintern’in bir bölümü olarak ve ondan aldığınız emirlerle Sovyetler Birliği’ni vatan kabul ederseniz, Türkiye’yi vatan kabul edenlerin desteğini kazanamazsınız. Bu nedenle, Türkiye’ye özgü bir sosyalizm anlayışına ve uygulamasına en çok zararı veren, vatan olarak Türkiye’yi değil de Sovyetler Birliği’ni kabul edenler oldu.

Bazı örnekler vereyim:

Mustafa Suphi, yazdığı “**Bütün Dünya İşçi ve Köylüsünün Müşterek Vatanı**” yazısını şöyle bitiriyordu:

“Şimdiki Rusya, din, millet ve renk farkı olmaksızın bütün dünya işçi ve fakara köylüsünün müşterek vatanı.” (Mustafa Suphi ve Yoldaşları, transliterasyon: Meral Bayülgen ve Emel Seyhan Atasoy, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2021, s.59)

“Hülâsa: Bolşeviklerin şimdi Rusya’da ve tedricen bütün dünyada yaşatmak istedikleri içtimaî inkılâp, alınının teriyle geçinen mazlum işçi ve köylü halkın cihan olalıdan beri beklediği büyük bir bayram; **bu inkılâbı yaşatan Rusya ise bütün cihan işçi ve köylüsünün ortak vatanı!**

“Yaşasın içtimaî inkılâp! **Yaşasın bütün dünya mazlum insanların müşterek vatanı olan Sosyalist Rusya!**” (s.61)

Eski TKP’nin 1 Mayıs 1922 bildirisi şöyle bitiyordu: **Yaşasın Sovyetler Rusyası! Yaşasın Cihan Komünist İnkılâbı!** (Erden Akbulut – Mete Tunçay, *İstanbul Komünist Grubu’ndan (Aydınlık Çevresi) Türkiye Komünist Partisi’ne, 1919-1926; 1. Cilt, 1919-1923*, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2012, s.135)

Eski TKP’nin 1922 yılında dağıttığı bir bildiri de (“Tramvaycı Arkadaş!”) şöyle bitiyordu: “Yaşasın İnkılâbcı Türkiye Komünist Partisi! **Yaşasın Sovyetler Rusyası** ve Kommünist Enternasyonalisi! Yaşasın Sovyetler Türkiyesi!” (Akbulut;Tunçay,2012;136-7)

Eski TKP tarafından yayımlanan *Kızıl İstanbul* dergisinin 17 Temmuz 1930, tarihli 2. sayısında yer alan “1 Ağustos” başlıklı yazıda şunlar söylenmektedir:

“Sosyalist Şuralar İttihadı bütün dünya emekçilerinin yegâne vatanıdır. Dünyanın her köşesinden yüzlerce işçi ve köylü murahhasları gelerek Şuralar Rusyasındaki terakkiyatı işçi

ve köylülerin vaziyetini görerek memleketlerine döndüklerinde geniş kitlelere gördüklerini anlatıyorlar. **Hakiki vatanlarında** bu vaziyeti gören cihan proletarya ve emekçileri kendi burjuvazisi ile ve emperyalizmle daha keskin mücadele ediyorlar ve oralarda da inkılabın tahakkuku için daha kuvvetli çalışıyorlar. (...)

“Şuralar Rusyası bütün dünya emekçilerinin vatanıdır, her emekçi Sovyetler Rusyasına karşı yapılacak herhangi bir taarruzda onu müdafaa etmek vazifesiyle mükelleftir. (Erden Akbulut – Erol Ülker, *Komintern Dönemi TKP Tarihi 3, Türkiye Komünist Partisi'nin Bölünmesi, 1928-1932*, Yordam Kitap, İstanbul, Aralık 2023, s.334,335)

TKP Merkez Komitesi'nde Ankara'yı temsil eden metal işçisi Seyfi'nin 16.8.1934 tarihinde Moskova'da yazdığı raporda şöyle denmektedir: “Bu vaziyet karşısında buraya gelmekliğimi arkadaşlar münasip buldular. Ve ben de bu **suretle proleter dünyanın vatanına, kendi evime geldim.**” (Akbulut-Ülker,2023;58)

Eski TKP'nin 1930'lu yıllarda “soysuz, kalles, dönek, korkak, burjuva yardakçısı ve maskeli amele düşmanı” olmakla suçladığı Nazım Hikmet'in Baytar Salih hakkındaki şiiri de şöyledir:

“Hacı Oğlu Salih, Yattı Ankara'da, Kırşehir'de. Sonra geçti bu yana, Yani ikinci vatana.”

Nazım Hikmet, yurtdışına gitmek zorunda kaldıktan sonra vatan hasretiyle yanmış, en güzel vatan şiirlerini yazmıştır. Bu nedenle, Sovyetler Birliği için “vatan” değil, “ikinci vatan” demiştir. Ancak onun Türk Bayrağı konusundaki hassasiyeti, vatan konusundaki duygularını da yansıtmaktadır (eski TKP'nin yayınlarında Türk Bayrağı'nın hiç yer almaması da vatan konusundaki anlayışlarının yansımasıdır):

Gün Benderli'nin anıları Nazım'ın bu tavrını çok güzel anlatmaktadır.

Gün Benderli, 1951 TKP tevkifatından kısa bir süre önce, 19 Ocak 1951 günü, eşi Necil Togay ile birlikte, Fransa'ya gitmiş. Uzun yıllar Macaristan'da ve bir süre Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde yaşamış. TKP üyesi. Budapeşte Radyosu'nun Türkçe servisinde ve TKP'nin Bizim Radyo'sunda çalışmış. Bir dönem, Zeki Baştımar, İsmail Bilen, Aram Pehlivan, Abidin Dino ve Bilal Şen ile birlikte TKP Merkez Komitesi Dış Büro üyeliği görevini üstlenmiş.

Eski TKP tarihine ilişkin okuduklarımda Sayın Gün Benderli'nin adı sürekli geçirdi. Gün Benderli, anılarını “*Su Başında Durmuşuz*” adıyla 2003 yılında yayımlandı (Belge Yay., İstanbul).

Sayın Benderli, Nazım'ın vasiyetini yazmış:

“Hayır, sözünü ettiğim, ‘Vasiyet’ adlı şiiri değildir. (...) İşte Budapeşte'deki son buluşmamız olduğunu henüz bilmediğim 1955 yılının o yaz günü, Nâzım ağabey, bizim evde birlikte olduğumuz bir sırada bana, Necil'e ve Yılmaz'a bakarak şöyle dedi: ‘Çocuklar bir vasiyetim var sizlere, unutmayın! İlerde günü gelince, ne yapıp edip uygulayın, uygulattırın! Bir gün elbet Türkiye'de de devrim olacak, sosyalist düzen kurulacaktır. Sizin bunu göreceğinize inanıyorum. O zaman asla, hiçbir şekilde, bayrağımızı değiştirmeyin, değiştirmek isteyenlere engel olun! Ay yıldızlı bayrağımız değişmeden, hep öyle kalsın. Ve eğer bir gün sizler, yönetici mevkilere geçecek olursanız, mutlaka çarşıya, pazara kendiniz gidip, alışverişinizi kendiniz yapın!’ “(s.285)

Türkiye'de emperyalizme ve kapitalizme karşı verilen mücadelede Türkiye'ye özgü bir sosyalizm modelinin gelişmesine büyük zarar veren bir anlayış ve uygulama, Atatürk döneminde eski TKP'nin Türkiye'yi değil, Sovyetler Birliği'ni VATAN olarak kabul etmesi ve bu anlayışla hareket etmesidir. Enternasyonalizmi “Sovyetler Birliği'ne sadakat ve hizmet” olarak anlayanların kitlelerden soyutlanması kaçınılmazdı. Bu anlayışın yol açtığı bazı yanlış davranışları daha sonraki yazılarımda özetleyeceğim.